

UDK 37

ISSN 2545 – 4439 (printed)
ISSN 1857 - 923X (e-version)

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Scientific Papers

Vol. 17.4

Literature, Music and Arts

KIJ

Vol. 17

No.4

pp. 1509- 1784

Skopje 2017

Global Impact & Quality Factor 1.322 (2016) <http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

KNOWLEDGE

***INTERNATIONAL JOURNAL
SCIENTIFIC PAPERS***

25-28.5.2017

Budva, MONTENEGRO

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 17.4

EDITORIAL BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Aleksandar Nikolovski PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Svetlana Trajković PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Margarita Koleva PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedzat Koraljić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor

Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE

International Journal Scientific Papers Vol. 17.4

ISSN 1857-923X for e- version

ISSN 2545-4439 for printed version

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD

Vice president: Prof. Robert Dimitrovski PhD, Vice – Rector, Dean, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)

Members:

- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Korablev PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petersburg State Forest Technical University, Saint Petersburg (Russian Federation)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Anka Trajkovska-Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Ana Dzumalieva PhD, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branko S
- Prof. Branko B
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Baki Koleci PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of Law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University “Goce Delcev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Cezar Birzea, PhD, National School for Political and Administrative Studies, Bucharest (Romania)
- Prof. Cvetko Andreevski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Drago Cvijanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus, College of professional studies in Management and Business Communication, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dimitar Radev, PhD, Rector, University of Telecommunications and Post, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Daniela Todorova PhD, Rector of “Todor Kableshkov” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola(Macedonia)
- Prof. Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies “Hipokrat”, Bujanovac (Serbia)

- Prof. George Georgiev PhD, National Military University "Vasil Levski", Veles (Bulgaria)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Hristina Georgieva Yancheva, PhD, Rector, Agricultural University, Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Hristo Beloev PhD, Bulgarian Academy of Science, Rector of the University of Rousse (Bulgaria)
- Prof. Izet Zeqiri, PhD, Academic, SEEU, Tetovo (Macedonia)
- Prof. Ivan Marchevski, PhD, Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Isa Spahiu PhD, AAB University, Prishtina (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, Podgorica (Montenegro)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar“ - Varna (Bulgaria)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Karl Schopf, PhD, Akademie für wissenschaftliche forschung und studium, Wien (Austria)
- Prof. Katerina Belichovska, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Krasimir Petkov, PhD, National Sports Academy "Vassil Levski", Sofia (Bulgaria)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational centre, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lujza Grueva, PhD, Faculty of Medical Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Lence Mircevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Ljubomir Kekenovski PhD, Faculty of Economisc, UKIM, Skope (Macedonia)
- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Marusya Lyubcheva PhD, University "Prof. Asen Zlatarov", Member of the European Parliament, Burgas (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Mirjana ... Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Mihail Garevski, PhD, Institute of Earthquake Engineering and Engineering Seismology, Skopje (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)

- Prof. Mitko Kotovchevski, PhD, Faculty of Philosophy, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Marija Topuzovska-Latkovikj, PhD, Centre for Management and Human Resource Development, Institute for Sociological, Political and Juridical Research, Skopje (Macedonia)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Prof. Margarita Koleva, PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Margarita Bogdanova PhD, D.A.Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Prof. Mahmut Chelik PhD, Faculty of Philology, University "Goce Delchev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Marija Mandaric PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjacka Banja (Serbia)
- Prof. Mustafa Kacar PhD, Euro College, Istanbul (Turkey)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Miodrag Smelcerovic PhD, High Technological and Artistic Vocational School, Leskovac (Serbia)
- Prof. Nenad Taneski PhD, Military Academy "Mihailo Apostolski", Skopje (Macedonia)
- Prof. Nevenka Tatkovic PhD, Juraj Dobrila University of Pula, Pula (Croatia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof. Nikolay [REDACTED] (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nedzat Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Nishad M. Navaz PhD, Kingdom University (India)
- Prof. Oliver Iliev PhD, Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Paul Sergius Koku, PhD, Florida State University, Florida (USA)
- Prof. Primož Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, Vranje (Serbia)
- Prof. Petar Kolev PhD, "Todor Kableshev" University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics, University of Novi Sad, Subotica (Serbia)
- Prof. Rade Ratkovic PhD, Faculty of Business and Tourism, Budva (Montenegro)
- Prof. Rositsa Chobanova PhD, University of Telecommunications and Posts, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Immunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Rumen Stefanov PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Sinisa Zaric, PhD, Faculty of Economics, University of Belgrade, Belgrade (Serbia)
- Prof. Sasho Korunoski, Rector, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad

(Bulgaria)

- Prof. Sofronija Miladinovski, PhD, University Hadzi Zeka, Peja (Kosovo)
- Prof. Sreten Miladinovski, PhD, Dean, Faculty of Law, MIT University (Skopje)
- Prof. Snezhana Lazarevic, PhD, College of Sports and Health, Belgrade (Serbia)
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, High School of applied professional studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Saad Motahhir PhD, High School of Technology, Fez (Morocco)
- Prof. Sandra Zivanovic, PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, University of Kragujevac, Vrnjaska Banja (Serbia)
- Prof. Trayan Popkochev PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, South-West University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Todor Krystevich, Vice Rector, D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadyim Getman Kiyev National University (Ukraine)
- Prof. Tzako P...
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting, Zagreb (Croatia)
- Prof. Venelin Terziev PhD, University of Rousse, Rousse (Bulgaria)
- Prof. Violeta Dimova PhD, Faculty of Philology, University “Goce Delchev”, Shtip (Macedonia)
- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technological Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Valentina Staneva PhD, “Todor Kableshev” University of Transport, Sofia (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Venus Del Rosario PhD, Arab Open University (Philippines)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Zlatko Pejkov, PhD, Faculty of Agricultural Sciences, UKIM, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zoja Kat...
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)

Thirteenth International Scientific Conference
THE TEACHER OF THE FUTURE
25-28.5.2017, Budva, Montenegro

Contents

PRIVATE LANGUAGE SCHOOLS IN BLAGOEVGRAD - LEGAL AND SOCIAL DIMENSIONS	1525
Petar Parvanov	1525
Boryana Dimitrova.....	1525
SOME THOUGHTS ABOUT HUMOR IN EDUCATION AND LITERATURE.....	1533
Jovanka Denkova	1533
APPROACHES AND METHODS IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE AT NURSERY SCHOOL / KINDERGARTEN	1539
Gabriela Ivova Stoykova.....	1539
CHARACTERISTICS OF THE SPECIALIZED BULGARIAN LANGUAGE TEXTBOOK FOR THE DEVELOPMENT OF GOOD COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FOREIGN STUDENTS.....	1545
Margarita Dimitrova	1545
Maria Krasteva.....	1545
TEACHER AS A MOTIVATION FACTOR FOR ENCOURAGING STUDENTS' INTEREST FOR LEARNING THE MOTHER TONGUE GRAMMAR	1551
Mirjana M. Stakić	1551
THE ROLE OF THE TEACHER AND THE INNOVATIVE EDUCATIONAL METHODS IN MASTERY OF FOREIGN LANGUAGE IN XXI CENTURY	1557
Antoaneta Pavlova	1557
THE INCLINATION TO REFLECTIVE INSTRUCTIONAL FLEXIBILITY AS EFFECTIVE TEACHING STYLE IN EFL PRACTICES ATTAINMENT.....	1563
Vjollca Jonuzi	1563
THE ROLE OF THE .....S IN WALES	1567
Irina Mitarcheva.....	1567
FATUM ANDRIĆ'S TRAGIC HERO FRA PETAR IN THE NOVEL DAMNED YARD	1573
Kemal Džemić	1573
TRANSLATION OF SPECIALIZED VOCABULARY IN READING COMPREHENSION TASKS (ESP).....	1579
Irina Tsvetanova Doykova	1579
TRANSLATION OF LEGAL ACTS OF THE EUROPEAN UNION: MODAL VERBS AND THEIR MONTENEGRIN EQUIVALENTS.....	1585
Radmila Radonjić.....	1585
ANALYSIS OF THE GENDER ROLES AND POETICS OF THE BODY IN NOVEL "THE PIANO TEACHER" OF NOBEL ELFRIDE JELINEK.....	1595
Mirela Bašić.....	1595
FEATURES OF POSTMODERN TECHNIQUES OF BRITISH NOVELIST JOHN FOWLES	1601
Jusuf Mustafai.....	1601
LITERARY FIGURE AS MAIN STRUCTURAL ELEMENT IN LITERARY WORK	1607
Kemal Džemić	1607
Ahmet Bihorac	1607
OVERVIEW OF INDIVIDUAL PROCESSING OF THE ALBANIAN TECHNICAL TERMINOLOGY	1613
Sadete Pllana.....	1613
Albulena Pllana Breznica.....	1613

SOME THOUGHTS ABOUT HUMOR IN EDUCATION AND LITERATURE

Jovanka Denkova, Ph.D

Faculty of Philology, Goce Delchev University – Shtip, Republic of Macedonia
jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Abstract: Laughter is an instinctive activity which besides facilitating social communication, can ennoble and pedagogical system. Since children are by nature oriented to visual perception, humor and comics are suitable methodological tools for the adoption of new educational content.

Laughter is an instinctive activity and specific alternative to reality. Humor is indifferent to all social and cultural environments in all times. The various types of humor and his divergence as a communication technique and unavoidable phenomenon in the conceptualization of human experiences.

Compared to the previous decade, modern education is realized in all circumstances and volatile communication in different social environment, which is reflected in the sensibility of the young generation. In such conditions, the traditional model of learning is difficult to meet the challenges of today, thus being the current socio-pedagogical problem. Leading European methodologists indicate the need for harmonization of teaching practice with contemporary challenges. Education continually strives to meet the fundamental values of human life, but it often seems daunting and no joy. The ratio of joy and health is a major factor in the development of a young person, because humor is a refreshing in the teaching process. An impression is that the laughter didactic opportunities are fully exploited in the Macedonian educational system. The traditional notion of frivolity in the game and laughter in the serious school setting, compromise situation as a human characteristic wit gradually neglected and suppressed in teaching practice.

Keywords: humor, laughter, theories, education.

НЕКОЛКУ РАЗМИСЛИ ЗА ХУМОРОТ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО И КНИЖЕВНОСТА

Проф. д-р Јованка Денкова

**Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република
Македонија**

jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Резиме: Смеата е инстинктивна активност којашто освен што ја олеснува општествената комуникација, може да го облагороди и педагошкиот систем. Бидејќи децата по природа се ориентирани на визуелната перцепција, хуморот и стриповите се погодни методолошки инструменти за усвојување на нови образовни содржини.

Смеата е инстинктивна активност и специфична алтернатива на реалноста. Хуморот е индиферентен кон сите социјални и културни опкружувања во сите временски периоди. Разните видови на хумор и неговата дивергентност како комуникациска техника и како незаобиколен феномен се во концептуализација на човековите искуства.

Во однос на претходното десетолетие современото образование се остварува во сè попромениливи комуникациски околности и во различно општествено опкружување, што се одразува и во сензибилитетот на младата генерација. Во таквите услови на традиционален модел на учење тешко можат да се задоволат предизвиците на денешницата, што се наметнува како актуелен општествено-педагошки проблем. Водечките европски методичари упатуваат на потребата на усогласување на наставната пракса со современите предизвици. Образованието постојано тежнее кон исполнување на темелните вредности во човечкиот живот, но тоа често пати изгледа застрашувачки и без радост. Соодносот на радоста и здравјето е главен фактор во развојот на една млада личност, поради тоа хуморот претставува едно освежување во наставниот процес. Се стекнува впечаток дека дидактичките можности на смеата не се во потполност искористени во македонскиот образовен систем. Традиционалното сфаќање на несериозноста во играта и смеата во сериозниот училишен амбиент доведува во ситуација духовитоста како човечка карактеристика постепено да се занемарува и потиснува во наставната пракса.

Клучни зборови: хумор, смеа, теории, образование.

1. ВОВЕД

Смеата е инстинктивна активност којашто освен што ја олеснува општествената комуникација, може да го облагороди и педагошкиот систем. Бидејќи децата по природа се ориентирани на визуелната перцепција, хуморот и стриповите се погодни методолошки инструменти за усвојување на нови образовни содржини.

Смеата е инстинктивна активност и специфична алтернатива на реалноста. Хуморот е индиферентен кон сите социјални и културни опкружувања во сите временски периоди. Разните видови на хумор и неговата дивергентност како комуникациска техника и како незаобиколен феномен се во концептуализација на човековите искуства.¹

Хуморот и смеата се појави од човековото секојдневие на кои сме толку навикнати, што престануваме да ги забележуваме, занемарувајќи ја битната улога што ја играат во општеството. Тие имаат значајни функции кои ги одредуваат хиерархиските односи

---

¹ Marinko Lazzarich, Comic Strip Humour and Empathy as Methodological Instruments in Teaching, Croatian Journal of Education, Vol: 15 (1/2013), pages: 153-190.

меѓу луѓето, помагаат при решавањето или создавањето на конфликти, но и културно ги обележуваат заедниците. Следствено, хуморот не само што е присутен во секојдневната комуникација меѓу луѓето, туку тој се проткајува во сите сфери на човековиот израз.

2. ТЕОРИИ ЗА ХУМОРОТ

Според Serafini и Coles², теориите за хуморот можат да се подведат под три категории: 1. функционални или олеснувачки теории кои нудат објаснувања за вредноста на смеата, 2. стимулативни или когнитивни теории, кои се осврнуваат на изненадувачките настани и неможноста да се разбере што е она што ги прави нештата смешни, и 3. теории на супериорност во кои се анализираат одговорите на луѓето на хумористичните настани и феномени и каде се прави обид да се објасни зошто луѓето сметаат дека одредени работи се смешни. Постојат многу критичари и аналитичари кои ги претставуваат основните теории на хуморот, од нив ќе ги издвоиме класификациите на современите теоретичари за хуморот како Раскин (Raskin, 1985), Атардо (Attardo, 1994), и Морреал (Morreall, 2009), кај кои преовладува поделбата на трите главни и општо-прифатени теории на хуморот, кои претходно ги споменавме.³ И покрај општата прифатеност на ваквата тројна класификација, таа навидум не остава место за теории на хуморот кои ги комбинираат горенаведените теории, како што се: лингвистичките, книжевните и физиолошките теории за хуморот. Но суштински, и лингвистичките и книжевните теории на хуморот би можеле да се вклопат во една од горенаведените три категории, со оглед на тоа што тие или се обидуваат когнитивно да го објаснат механизмот на хуморот, или се обидуваат да откријат кои се општествените и психолошките фактори кои влијаат врз неговото создавање и приемање. Што се однесува до физиолошките теории на хуморот, тие, всушност, повеќе се занимаваат со смеата и со појавите кои предизвикуваат смеа, а не се врзани со хуморот, така што не е чудно што таа теорија не може да се вклопи во оваа таксономија. Сепак, очигледно, е дека постојат теории кои не можат стриктно да се поведат под која било од горенаведените теории. Такви се согледувањата на голем број теоретичари, филозофи и психолози кои поставиле теории за хуморот уште пред да биде воспоставена таква класификација, и комбинираат повеќе аспекти од трите категории, како на пример: Анри Бергсон, Сигмунд Фројд и Артур Кестлер. Битно е да се напомене дека голем дел од авторите кои пишуваат на темата хумор и смеа немале намера да создадат конкретна теорија. Но и покрај тоа, досегашните дискусии и прегледи на хуморот ги именуваат овие размислувања како „теории“ од практични причини. На ова прашање се осврнува и Кит-Спигел: „Повеќето тврдења се всушност описи на услови

---

² Frank Serafini and Richard Coles, Humour in Children's Picturebooks, *The Reading Teacher*, Volume 68, Issue 8, pages 636–638, May 2015.

³ Arvo Krikmann, Contemporary linguistic theories of humour, *Folklore (Estonia)* 33, 2006, 23.04.2017, https://www.researchgate.net/publication/26484702_Contemporary_Linguistic_Theories_of_Humour

под кои би се доживеал хуморот, отколку обиди да се објасни хуморот” (Keith-Spiegel 1972, 5). Суштината на таканаречената "теорија на супериорноста" се состои во хумористичното доживување на настан, ситуација или карактеристика која го наведува субјектот да се чувствува доминантен, т.е. супериорен во однос на објектот на хуморот. Во таа смисла, задолжителен елемент на хуморот е очигледна или прикриена агресија, потсмев или подбив врз одреден објект. Поддржувачите на оваа теорија сметаат дека во секоја шега или хумористична забелешка постои некој или нешто што бидува исмеано, па на тој начин постоењето на „невини шеги” (како што ги нарекува Фројд) е невозможно. Истовремено, хуморот е средство со кое умствено може да се победи противникот, па смеата се предизвикува секојпат кога ќе почувствуваме триумф над другиот. За да го утврдиме главното начело на "теоријата на несоодветствувањето" можеме да ја цитираме Кит-Спигел, која дава јасна дефиниција за основата на оваа теорија: „Хуморот кој произлегува од неповрзани, несоодветно комбинирани идеи или ситуации кои скршнуваат од секојдневните обичаи се основата на теориите за несоодветствувањето”.⁴ Со други зборови, оваа теорија секогаш претпоставува одредена двојност во значењата на концептите или појавите што го поимаме. "Теоријата на опуштањето" е исто позната како психоаналитичка теорија или пак теорија на ослободување, олеснување или економичност. Авторите кои се занимавале со теоријата на хуморот ја именувале и класифицирале оваа теорија на различни начини, но генерално таа означува поимање на хуморот кое се темели на една основа идеја. Основното начело на овие теории е дека хумористичната смеа е резултат на ослободување на вишок енергија. Со други зборови, нашата умствена и емоционална енергија ја насочуваме во еден правец, кон одредено очекување. Во еден момент на шегата или било која друга хумористична ситуација, фокусот се менува, при што емоциите кои растеле во нас одеднаш стануваат непотребни и се исфрлаат во вид на смеа.

Во поново време еден од најплодните обиди за теоријата на хуморот го даде Жерар Женет. Може да се каже дека неговата теорија за хуморот е „класична”. Жерар Женет верува дека релативизмот е можен за надминување на перцепцијата на „субјективно-објективниот” карактер на хуморот. Женет привидно тврди дека комично го нарекуваме се она што не засмејува и тоа е субјективизмот којшто е потребен за објаснување на феноменот хумор: „нема комични предмети, има само комична релација”.⁵ Според ова, што ќе биде смешно зависи од релацијата или интеракцијата која е воспоставена меѓу субјектот и објектот и со сигурност не може однапред да се тврди дали таа врска ќе резултира со смеа. Освен Женет, овде ќе ги спомнеме и Миливој Солар и Сретен Мариќ. Солар тврди: „хуморот кој предизвикува смеа во животот се појавува во голема мера на можности“. Комичните елементи во стварноста зависат од тоа во кои уметнички цели се употребуваат⁶. Сретен Мариќ тврди дека: „комично е она што предизвикува смеа”⁷. Смеата не е строго книжевна- теориска категорија туку настанува како интеракција помеѓу предметот и реципиентот, што значи дека смеата е физиолошки резултат на одредена естетска релација.

---

⁴ Patricia Keith-Spiegel, "Early Conceptions of Humor: Varieties and Issues.", Goldstein & McGhee, 1972, str.7.

⁵ Žerar Ženet, „Da umreš od smeha“, u: *Figure V*, prev. Vladimir Kapor, Svetovi, Novi Sad, 2002, str. 153-154.

⁶ Milivoj Solar, *Teorija knjizevnosti*, Skolska kniga, Zagreb, 1980, str.192.

⁷ Sreten Maric, „Zapis o smehu“, u: *Glasnici apokalipse*, Nolit, Beograd, 1968, str.18.

3. СМЕАТА И ХУМОРОТ КАЈ ВОЗРАСНИТЕ И ДЕЦАТА

Хуморот е еден посебен вид на внатрешна човекова експресија. Психолошкото, филозофско и естетичко осмислување на феноменот на хуморот се манифестира како еден вид на катарза и духовна релаксација. Од тој аспект за хуморот може да се зборува како неизбежен елемент во некои дисциплини како што се: филм, сликарство, уметност и музика. Но, хуморот нигде не е толку присутен и функционален како што е во книжевноста, независно од тоа за кој жанр станува збор. Меѓутоа, самата класификација на книжевност за деца и книжевност за млади ја наметнува потребата за хуморот да се зборува на различни нивоа.

Возрасните водат сметка за тоа на кој и каде се смеат. Нивното смеење често е наместено. Таквиот хумор не настанува како последица на душевно задоволство, туку преминува во морален став на оној кој се смее спрема личноста со која се смее. Хуморот на возрасните има свој поттекст во кој често е скриена злобата, иронијата, сожалувањето. Возрасните се смеат не само кога им е нешто смешно, туку и кога им налага самата ситуација или кога соговорните го бараат тоа од нив.

Децата се смеат повеќе и почесто. Нивното смеење е природно, непосредно и допадливо. Чист, отворен, емотивен без парадокс и алузија, но сугестивен бидејќи е искрен и разигран како планински поток, а јасен и провиден како длабока, бистра река.⁸ Џенџиќ, зборувајќи за хуморот во творештвото на Бранко Ќопиќ, потенцира дека „хумористот и детето на светот гледаат со слични очи, детето не ги познава, а хумористот не ги признава правилата на животот, кои луѓето одамна ги измислиле за да се сопнуваат од нив“.⁹

Според Огњановиќ¹⁰, „хуморот ги спојува имагинацијата, играта и реалноста, на еден алузивен, ироничен, нонсенсен начин“.

Во однос на претходното десетолетие современото образование се остварува во сè попромениливи комуникациски околности и во различно општествено опкружување, што се одразува и во сензибилитетот на младата генерација. Во таквите услови на традиционален модел на учење тешко можат да се задоволат предизвиците на денешницата, што се наметнува како актуелен општествено-педагошки проблем. Водечките европски методичари упатуваат на потребата на усогласување на наставната пракса со современите предизвици. Образованието постојано тежнее кон исполнување на темелните вредности во човечкиот живот, но тоа често пати изгледа застрашувачки и

---

⁸ Миомир Милинковиќ, Неки видови хумора у савременој књижевности за децу, Норма VII, Сомбор, бр.1-2, 2001, стр.66-67.

⁹ Enes Ćengić, Ćorićev humor i zbilja III. Zagreb, Globus, 1987, (кај Љиљана С.Костиќ и Миомир Милинковиќ, Хумор у поезији за децу Бранка Ћопића, Зборник радова, Учитељски факултет, Ужице, бр.17, 2015, стр.11-24.)

¹⁰ Д. Огњановиќ, Дечје доба, Пријатели деце, Београд, 1997, стр.16 (Кај Љиљана С.Костиќ и Миомир Милинковиќ, Хумор у поезији за децу Бранка Ћопића, Зборник радова, Учитељски факултет, Ужице, бр.17, 2015, стр.11-24.)

без радост. Соодносот на радоста и здравјето е главен фактор во развојот на една млада личност, поради тоа хуморот претставува едно освежување во наставниот процес. Се стекнува впечаток дека дидактичките можности на смеата не се во потполност искористени во македонскиот образовен систем. Традиционалното сфаќање на несериозноста во играта и смеата во сериозниот училишен амбиент доведува во ситуација духовитоста како човечка карактеристика постепено да се занемарува и потиснува во наставната пракса.¹¹

Бројни се придобивките од користењето на хуморот во училишниот образовен амбиент. Пред сè, во тој контекст, можат да се спомнат: привлекување внимание и провоцирање на мисли/размислувања, ги ослободува креативните капацитети, помага за стекнување на нови пријателства, ја подобрува комуникацијата, им помага на децата да се избораат со тешките моменти, може да развие интерес за изучување на други култури, смеењето и хуморот се здрави и релаксираат, развиваат позитивен став и позитивна слика за себе, мотивира и дава енергија, хуморот ги решава проблемите, и на крај, кога учениците уживаат во тоа што го читаат, тоа го зголемува квалитетот и квантитетот на прочитаното.¹²

4. ЗАКЛУЧОК

Хуморот во книжевното дело се појавува како медиум во меѓучовечките односи, договори, тактики на однесување, навики и гестови кои имаат свои одредени улоги, свои комуникациски значења. Врз основа на гореизнесеното, може да се заклучи дека хуморот е составен дел од човековото постоење, а особено од суштествувањето на детето, зашто детскиот живот е игра низ која детето постојано учи. Како што и претходно се кажа, единствено низ игра која е привлечна и забавна, детето ќе ги усвои новите знаења, однесување, навики и сл. Како што истакнува и Stamenić, токму од тие причини, без хуморот во функција на играта, книжевноста за деца скоро и да не е можна, како што не може да се замисли ни светот на детето. Детето ја сака смеата, веселото расположение, и тоа го прави детето среќно и здраво во психофизичка смисла. Затоа, елементи на хумор ќе пронајдеме во детските приспивни песни, особено во песните за животните, каде народниот поет го гради хуморот така што ги доведува животните во ситуации кои не одговараат на нивната природа.¹³ Било да е хуморот во книжевноста за деца и образованието на најмладите, наивен, нонсенсен, анегдотски, хумор кој произлегува од играта на зборови, кој произлегува од испревртениот редослед на зборовите, римата, животните, оживотворувањето на неживите предмети и појави, исмевање на негативни карактерни особини, итн., тој како уметничка категорија треба

---

¹¹ Marinko Lazzarich, Comic Strip Humour and Empathy as Methodological Instruments in Teaching, Croatian Journal of Education, Vol: 15 (1/2013), pages: 153-190.

¹² Claudia E. Cornet, Learning through Laughter: Humor in the Classroom, Phi Delta Kappa Educational Foundation, Bloomington, Ind., 23.04.2017, <https://eric.ed.gov/?id=ED276028>

¹³ Ivana Stamenić, Humor u književnosti za decu, 23.04.2017, <https://www.scribd.com/doc/164221240/Humor-u-Knjizevnosti-Za-Decu>

да го проткајува образованието на најмладите и книжевноста наменета за нив, исто како што го проткајува детскиот свет.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] E. Čengić, Čorićev humor i zbilja III. Zagreb, Globus, 1987, (кај Љиљана С.Костић и Миомир Милинковић, Хумор у поезији за деца Бранка Ћопића, Зборник радова, Учитељски факултет, Ужице, бр.17, 2015, стр.11-24.)
- [2] F. Serafini and R. Coles, Humor in Children's Picturebooks, *The Reading Teacher*, Volume 68, Issue 8, pages 636–638, May 2015.
- [3] Ivana Stamenić, Humor u književnosti za decu, 23.04.2017,
<https://www.scribd.com/doc/164221240/Humor-u-Knjizevnosti-Za-Decu>
A. Krikmann, Contemporary linguistic theories of humour, *Folklore (Estonia)* 33, 2006, 23.04.2017,
https://www.researchgate.net/publication/26484702_Contemporary_Linguistic_Theories_of_Humour
- [4] M. Lazzarich, Comic Strip Humour and Empathy as Methodological Instruments in Teaching, *Croatian Journal of Education*, Vol: 15 (1/), p: 153-190, 2013.
- [5] M. Solar, *Teorija književnosti*, Skolska knjiga, Zagreb, p.192, 1980.
- [6] P. Keith-Spiegel, "Early Conceptions of Humor: Varieties and Issues.", Goldstein & McGhee, p.7, 1972.
- [7] S. Maric, „Zapis o smehu”, u: *Glasnici apokalipse*, Nolit, Beograd, p.18, 1968.
A. Smuts, Humor, *The Internet Encyclopedia of Philosophy*, 23.04.2017,
<http://www.iep.utm.edu/humor/>
- [8] Ž. Ženet, „Da umreš od smeha“, u: *Figure V*, prev. Vladimir Kapor, Svetovi, Novi Sad, p. 153-154, 2002.
- [9] Д. Огњановић, Дечје доба, Пријатељи деце, Београд, 1997, стр.16 (Кај Љиљана С.Костић и Миомир Милинковић, Хумор у поезији за деца Бранка Ћопића, Зборник радова, Учитељски факултет, Ужице, бр.17, 2015, стр.11-24.)
- [10] М. Милинковић, Неки видови хумора у савременој књижевности за деца, *Норма VII*, Сомбор, бр.1-2, стр.66-67, 2001.